

Asia: VN/8392/2019

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

2 a § Maksun periminen / Uttag av avgif

Oikaisuvaatimusohjeen lisääminen terveydenhuollon tasasuuruisiin asiakasmaksulaskuihin on lisännyt hallinnollista työtä Siun sotessa, koska niitä koskevien oikaisuvaatimusten määrä on kasvanut. Asiakkaat ovat tehneet oikaisuvaatimuksia terveydenhuollon tasasuuruista asiakasmaksulaskuista myös silloin, kun ensisijaisesti ovat olleet tyytymättömiä saatuun hoitoon tai kohteluun terveydenhuollossa. Toisin sanoen, tehtyjen oikaisuvaatimusten avulla on muistutettu hoidosta tai kohtelusta hoitotilanteesta sen sijaan, että olisi tehty sosiaalihuollon asiakaslaissa ja terveydenhuollon potilaslaissa tarkoitettu muistutus palvelun laadusta tai kohtelusta. Tästä syystä muistutuksen laadintamahdollisuudesta tiedottaminen olisi tärkeää muutoksenhakumahdollisuudesta tiedottamisen ohella.

Oikaisuvaatimusohjeen lisääminen myös tulosidonnaisia asiakasmaksuja koskeviin laskuihin: Tulosidonnaisista asiakasmaksuista annetaan aina asiakkaalle viranhaltijapäätös, joka sisältää oikaisuvaatimusohjeen. Tulosidonnaisten palvelujen asiakkaille avautuu esityksen johdosta säännöllinen mahdollisuus hakea oikaisua yhdestä ja samasta asiakasmaksua koskevasta viranhaltijapäätöksestä ja sitä koskevasta laskusta, ja voi johtaa toistuviin muutoksenhakuprosesseihin. Tältä osin kyseenalaistamme esityksen tarkoituksenmukaisuuden.

Asiakasmaksulaskuja lähetetään Siun sote kuntayhtymästä vuositasolla noin 550 000 kpl.

2 b § Päätös maksukyvyyn mukaan määräytyvästä maksusta / Beslut om avgift som bestäms enligt betalningsförmågan

-

3 § Käyttämättä jätetystä palvelusta perittävä maksu / Avgift för oanvänd service

On hyvä uudistus, että käyttämättä jätetyn palvelun maksun perimismahdollisuus laajenee. HE:n 3 §:n yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan käyttämättä jätetyn palvelun maksun saisi periä myös palveluista, joista ei muutoin jatkossa saa periä asiakasmaksua (kuten hoitajavastaanotoista, äitiysneuvolan lääkärivastaanotoista): Tämä tulisi siirtää HE:n yksityiskohtaisista perusteluista säädöstekstiin selvyuden vuoksi (sekä viranomaisille että asiakkaille).

Säädöksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan käyttämättä jätetystä palvelun maksun voisi periä muun muassa ”tutkimus- ja hoitokäynneiltä terveydenhuollon palveluissa”: Pyydetään selvennystä tarkoitetaanko tutkimuskäynneillä myös röntgen- ja muita kuvantamistutkimuksia, jotka usein edeltävät tai seuraavat lääkärin vastaanottokäyntiä.

Esitetään, että maksu voitaisiin periä lyhytaikaisen asumispalvelun osalta jokaiselta asumispalveluun varatulta hoitopäivältä, koska käytännössä varatut ja käyttämättömät asumispalvelupaikat ovat ongelma ja niiden resursoinnista aiheutuu kustannuksia (esim. henkilökunnalle paikkavarauksen vuoksi työvuorolistalle suunnitellut työvuorot, joita ei pystytä enää muuttamaan).

5 § Maksuttomat terveyspalvelut / Avgiftsfria hälsovårdstjänster

Kuntien ja kuntayhtymien sotepalveluiden rahoittamisessa asiakasmaksutuotot ovat tällä hetkellä euromääräisesti merkittävä rahoituslähde. Mikäli sotepalveluiden maksuttomuutta lisätään kuntia sitovasti lainsäädännöllä, on Siun sotelle oleellista, että tarvevakioitu palvelutarpeeseen perustuva valtion rahoitus toteutuu.

Asiakasmaksutulot kompensoivat osaltaan palvelujen käytöstä syntyviä kuluja. Jos asiakasmaksutuloa pienennetään kuntayhtymiltä, tulee valtion tämä tulonmenetys kompensoida täysimääräisesti. On hyvä muistaa, että laskennalliset tulot vielä ovat eri asia, kuin todellinen toteuma. Siten kiinteää etukäteistä palvelujen käyttöön pohjautuvaa tuloa pitää valtion kyetä myös kasvattamaan, jos asiakasmäärät kasvavat vaikkapa käyntimaksujen poistuessa. Myöskään takautuvasti pitkällä viiveellä tapahtuva puuttuvan tulovajeen korvaus on osin kestäväntöntä.

Esimerkiksi esityksen mukaisella perusterveydenhuollon hoitajan vastaanottokäyntien maksuttomuudella olisi erittäin suuri kustannusvaikutus sekä suoraan että välillisesti:

Hoitajan vastaanottojen maksuttomuus tulee johtamaan asiakasmäärän kasvamiseen ja hoitajavastaanottojen tarpeen lisääntymiseen jo sinällään. Pidämme mahdollisena, että tähän asti yksityisen sektorin maksullisia palveluja käyttäneitä siirtyy julkisen sektorin maksuttoman palvelun piiriin varallisuustasosta riippumatta. Hoitajien asiakasmäärän kasvu toteutuessaan johtaa väistämättä myös lääkäripalvelujen lisääntyvään tarpeeseen: Kun asiakasmäärä hoitajilla kasvaa lisääntyvät myös hoitajien konsultoinnit lääkäreiltä ilman, että hoitovastuu siirtyy lääkärille.

Hallituksen esitystä perustellaan muun muassa sillä, että maksutuottojen vähenemistä kompensoisi hallinnollisen työn väheneminen. Kunnissa/kuntayhtymissä hallinnollisen työn määrän väheneminen joiltain osin ei tule kompensoimaan kunnalle/kuntayhtymälle aiheutuvaa tulomenetystä ja palvelutarpeen kasvua täysimääräisesti. Lisäksi esitys sisältää useita kohtia, jotka lisäävät kuntien ja kuntayhtymien hallinnollista työtä ja kustannuksia hallinnosta (muun muassa oikaisuvaatimusten määrän lisääntyminen)

Rahoitukseen liittyvä ongelma koskee kaikkia esityksen mukaisia terveyspalveluiden maksuttomuuden ja maksukaton laajennuksia.

Hallituksen esityksen 5 §:n säädöstekstissä kohdassa d lukee ”Terveystieteiden ammattihenkilön antamista todistuksista ja lausunnoista lukuun lääkärintodistusta tai -lausuntoa, joka tarvitaan asiakkaan hoidon tai kuntoutuksen saamiseksi...”. Huomiona todetaan, että säädöstekstissä ilmeisesti tulisi lukea ”lukuun ottamatta”.

6 a § Maksukatto / Avgiftstak

Maksukattoa kerryttävien palvelujen joukkoon on lisätty tilapäinen kotisairaanhoidon ja tilapäinen kotisairaalahoidon, joka on hyvä muutos nykylainsäädäntöön nähden. Muutos ehkäisee kohtuutonta maksurasitusta em. palveluja tarvitsevien kohdalla ja tukee palvelujen suuntaamista kotiin annettaviin palveluihin.

Esityksen mukaan myös lyhytaikainen tehostettu palveluasuminen kerryttäisi maksukattoa, jota se ei nyt tee. Muutos edistää lyhytaikaisen tehostetun palveluasumisen ja

lyhytaikaisen laitoshoidon asiakkaiden yhdenvertaista kohtelua.

Maksukaton laajentuminen koskemaan nykyistä laajempaa palvelualueita tulee kuitenkin pienentämään asiakasmaksukertymää, joten valtion tulee tämä tulonmenetykset kompensoida täysimääräisesti.

7 b § Palvelun pitkäaikaisuus / Servicens långvariga karaktär

-

7 c § Pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksu / Avgift för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg, långvarig familjevård och långvarig sluten vård

Esitetty pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen vähimmäiskäyttövara (165 euroa/kk) tulee vähentämään kuntayhtymämme maksutuottoja (käytössämme on HE:n mukainen laskentakaava, mutta HE:ssä ehdotettua pienemmällä käyttövaralla).

10 b § Pitkäaikaisesta tehostetusta palveluasumisesta, pitkäaikaisesta perhehoidosta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta perittävän maksun perusteena olevat tulot / Inkomster som utgör grund för avgiften för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg, långvarig familjevård och för långvarig sluten vård

Pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen ja pitkäaikaisen perhehoidon asiakkaita ja heidän edunvalvojiaan tulisi voida velvoittaa hakemaan vammaistuki ja eläkkeen saajan hoitotuki, jotka säädösesityksen mukaan huomioidaan maksua määrättäessä tulona. Velvoittavuus varmistaisi näiden etuuksien hakemista ja siten kuntien ja kuntayhtymien mahdollisuutta huomioida nämä maksun perusteena olevana tulona.

Lain yksityiskohtaisissa perusteluissa olisi tarpeen ottaa kantaa, miten toimitaan takautuvasti asiakkaalle maksettujen tulojen ja Kelan takautuvasti maksaman vammaistuen ja eläkkeen hoitotuen kohdalla, koska takautuvasti maksetut Kelan vammaistuet ja eläkkeen saajan hoitotuet ovat yleisiä. Mikäli takautuvasti maksettu tulo voidaan jaksottaa tuleville kuukausille olisi hyvä, että asiasta olisi mainittu säädöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa. Asia varmistaisi yhdenmukaista käytäntöä ja sen laillisuutta.

10 c § Tuloista tehtävät vähennykset pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa, pitkäaikaisessa perhehoidossa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa / Avdrag från inkomsterna för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg, långvarig familjevård och långvarig sluten vård

Uutena asiana säädettäisiin mm. asumismenojen vähentämisestä tuloista silloin, kun kunta määrää 7 c pykälän mukaista maksua. Sääntelyn tarkoituksena on turvata asiakkaalle riittävä aika asumismenojen järjestelyä varten, kun hän on saanut paikan esim. asumispalveluyksiköstä tai laitoksesta ja hänelle muutoin aiheutuisi yhtäaikaisesti kuluja sekä omasta asunnosta että laitoshoidosta tai asumispalvelusta. Asumismenot vähennettäisiin maksun määräämisen perusteena olevista tuloista siten, että omistusasunnosta aiheutuvat välttämättömät ja kohtuulliset kulut huomioitaisiin maksua määrättäessä vähennyksenä enintään viimeisten kuuden kuukauden ajalta, vuokra-asunnon vuokra huoneenvuokralain irtisanomisajan mukaisesti enintään kuukauden ajalta ja asumisoikeusasunnon käyttövastike viimeiseltä kolmelta kuukaudelta.

Siun sotessa edellä mainitut asumiskulut on huomioitu pitkäaikaiseen palveluasumiseen, pitkäaikaiseen tehostettuun asumispalveluun, pitkäaikaiseen perhehoitoon ja pitkäaikaiseen laitoshoittoon siirryttäessä enintään kolmen kuukauden ajalta. Lakiesityksen mukainen kuuden kuukauden pituinen ajanjakso tulee vähentämään Siun soten maksutuottoja, mutta yksittäisissä asiakastapauksissa.

On hyvä, että siirtymäajalta huomioitavat asumiskulut säädetään lakiin, jotta kuntien/kuntayhtymien käytäntö saadaan yhteneväksi.

10 d § Tuloista tehtävät erityiset vähennykset pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa perhehoidossa / Särskilda avdrag från inkomsterna för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg och långvarig familjevård

-

10 e § Jatkuva ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkäaikaisesta asumispalvelusta perittävä maksu / Avgift för fortlöpande och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice

Hallituksen esitys uudeksi asiakasmaksulaiksi sisältää kirjauksen siitä, että tuetun asumisen ja palveluasumisen maksuperusteet määräytyisivät samoin kuin säännöllisen kotihoidon

asiaksmaksut. Tähän tapaan kyseiset maksut määräytyvät jo tällä hetkellä useissa kunnissa ja kuntayhtymissä.

Jos maksupäätökset ja palvelupäätökset olisi tehtävä hallituksen esityksen mukaisen tuntitaulukon mukaisesti, lisäisi tämä muutos erittäin runsaasti hallinnollista työtä, koska asiakkaan palvelutarpeen muuttuessa yhdenkin tunnin verran kuukaudessa asiakkaalle pitäisi ensin tehdä uusi palvelupäätös uudella tuntimäärällä, ja tämän jälkeen vielä uutta tuntimäärää vastaava asiakasmaksupäätös.

Esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa kuitenkin toisaalta todetaan: ”Jos tunnit palvelupäätöksessä vaihtelisivat, niin maksuprosentti määrittyisi keskimääräisten tuntien mukaisesti.” Edellä mainittu ”keskimääräisten” tulisi kirjoittaa selvyuden vuoksi lakipykälään, josta myös asiakkaat tietoa etsivät.

Vähimmäiskäyttövarasta säättäminen tuetun asumisen ja palveluasumisen osalta olisi ehdottoman tarpeellista. Käyttövaran tulee olla saman suuruinen kaikissa asumispalveluissa, jotta yhdenvertaisuus toteutuisi. Siun sotessa vähimmäiskäyttövaraksi on päätetty kaikissa asumispalveluissa 150 €/kk, ja usein asiakasmaksuja joudutaan tuetussa asumisessa ja palveluasumisessa kohtuullistamaan, jotta asiakkaalle jää tämä käyttövara. Jos vähimmäiskäyttövarasta ei ole säädöstä näiden palveluiden osalta, voi hallituksen esityksen mukainen maksuperuste aiheuttaa asiakkaille toimeentulon vaarantumista: Hallituksen esitys antaa myös mahdollisuuden periä tuettuun ja palveluasumiseen liittyvistä tukipalveluista kohtuullisen maksun asumispalvelumaksun lisäksi. Erillisten tukipalvelumaksujen myötä kokonaiskustannukset asumispalvelusta voivat muodostua asiakkaalle suuriksi ja johtaa siten toimeentulon vaarantumiseen. Lainsäädäntö ilman käyttövarasta säättämistä voi johtaa asiakkaiden toimeentulon vaarantumiseen ja maksualennushakemusten ja oikaisuvaatimusten määrän kasvuun tuetun ja palveluasumisen asiakkaiden osalta. Käyttövarasta säättäminen turvaa asiakkaiden yhdenvertaista kohtelua valtakunnallisesti tilanteissa, joissa arvioidaan aiheuttaako asiakasmaksu asiakasmaksulain 11 §:ssä säädetystä toimeentulon vaarantumisen asiakkaalle.

Tehostetun palveluasumisen asiakasmaksun säättäminen laissa esityksen mukaisesti on hyvä uudistus. Katsomme HE:n mukaisen käyttövaran 165 €/kk riittäväksi, koska tehostetun palveluasumisen asiakasmaksun lisäksi ei voitaisi periä erillisiä tukipalvelumaksuja, ateriamaksuja eikä terveydenhuollon maksuja. Lisäksi tuloista tehtäisiin jo lähtökohtaisesti esityksen mukaiset vähennykset: vuokra ja muut asumiskulut, lääkekustannukset ja edunvalvontapalkkio.

Tehostetun palveluasumisen käyttövaraesitys 165 €/kk määrä vähentää kuitenkin Siun soten maksutuottoja. Kuntien ja kuntayhtymien tiukka taloudellinen tilanne huomioiden valtion on korvattava asiakasmaksutuottojen menetys kunnille/kuntayhtymille täysimääräisesti, mikäli ehdotettu lakiesitys toteutuu.

10 f § *Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkäaikaisesta asumispalvelusta perittävän maksun perusteena olevat tulot / Inkomster som utgör grund för avgiften för fortlöpande och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice*

-

10 g § *Tuloista tehtävät vähennykset jatkuvassa ja säännöllisessä kotona annettavassa palvelussa sekä pitkäaikaisessa asumispalvelussa / Avdrag från inkomsterna för fortgående och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice*

Viittamme 10 c §:ään annettuun lausuntoon.

10 h § Tukipalvelut ja asumispalveluun liittyvät palvelut / Stödtjänster och tjänster i samband med boendeservice

-

10 i § Laskennallinen metsätulo / Kalkylerad inkomst av skog

-

10 j § Maksun määrääminen ja tarkistaminen / Bestämmande och justering av avgift

-

10 k § Palvelun keskeytyksen vaikutus asiakasmaksuun / Hur avbrott i servicen påverkar klientavgiften

-

11 § Maksun alentaminen ja perimättä jättäminen / Nedsättning och eftergift av avgift

Esityksen 11 §:n 3.momentissa lukee ”Maksun alentamisen ja perimättä jättämisen on oltava ensisijaista toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997) tarkoitettuun toimeentulotukeen nähden”.

11 §:n 3. momenttiin tulisi Kelan ja kuntien/kuntayhtymien vastuujaon selkeyttämiseksi, tulkintaepäselvyyksiltä ja asiakkaiden ”pompottelulta” välttymiseksi lisätä, että se koskee 11 §:n 1 momentissa mainittuja sosiaalihuollon palvelusta taikka terveydenhuollon palvelusta asiakkaan maksukyvyn mukaan määräytyviä maksuja, kuten esityksestä on ymmärrettävissä. Mikäli tarkennusta ei ole, voidaan 3 momentti tulkita kirjaimellisesti niin, että asiakasmaksun alentamiseen on kunnilla/kuntayhtymillä velvoite myös terveydenhuollon tasasuuruisten Kelan perustoimeentulotuksessa hyväksyttävien asiakasmaksujen osalta.

13 § Muulta kuin Suomessa asuvalta perittävä maksu / Avgift av dem som inte är bosatta i Finland

-

14 § Tulojen, korvausten tai saamisten periminen kunnalle tai kuntayhtymälle / Uppbärande av inkomster, ersättningar eller fordringar till kommunen eller samkommunen

-

14 a § Viranomaisten tiedonsaantioikeus / Myndigheternas rätt att få upplysningar

-

15 § Muutoksenhaku / Ändringssökande

-

Voimaantulo (alustava voimaantuloajankohta 1.1.2021) Ikraftträdande

esityksen mukaiset muutokset vähentävät Siun soten asiakasmaksutuottoja, mikäli ne tulevat voimaan. Siun sote korostaa, että valtion on korvattava maksutuottojen menetykset kunnille/kuntayhtymille täysimääräisesti.

Jaatinen Arja
Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymä -
Vastuuvalmistelija asiakasmaksupäällikkö Riitta Manninen-Rouvali